

Protokół

24. posiedzenia, I. sesyi, IX. peryodu Sejmu galicyjskiego z dnia 22. października 1908.

Początek o godzinie 10 minut 25 przed południem.

Przewodniczący: Marszałek krajowy JE. Stanisław hr. Badeni.

Sekretarze: Mieczysław Urbański, Stanisław Henryk hr. Badeni Jan Wasung, Zacharyasz Skwarko.

Obecnych posłów 142.

Ze strony Rządu: c. k. Wiceprezydent Namiestnictwa Włodzimierz hr. Łoś.

Marszałek konstatuje dostateczną ilość posłów i otwiera posiedzenie.

Marszałek oznajmia, iż protokół 22. posiedzenia uważa za przyjęty, gdyż nie wniesiono przeciw niemu żadnych zarzutów; protokół 23. posiedzenia złożony jest w biurze sejmowym do przejrzenia.

Marszałek oznajmia, że p. Górskiemu udzielił urlopu na 3 dni.

Sekretarz p. Urbański odczytuje spis petycyj wniesionych po dzień 22. października 1908 roku, które przydzielono następującym komisjom, a mianowicie:

Wydziałowi krajowemu: L. s. 2772 do 2782, 2784.

Komisji szkolnej: L. s. 2763—2771, 2783, 2785—2790, 2799, 2802.

Komisji administracyjnej: L. s. 2792, 2793, 2795.

Komisji gosp. kraj.: L. s. 2791.

Komisji drogowej: L. s. 2796—2798.

Komisji solnej: L. s. 2794.

Komisji wodnej: L. s. 2800.

Po odczytaniu petycji L. s. 2771 Towarzystwa Szkilna Pomiecz w Stanisławowie o zapomogę, przemawia p. Winniczuk, popierając tę petycję.

Sekretarz p. Urbański odczytuje spis dalszych petycji, które przydzielono odnośnym komisjom, jak wyżej.

Marszałek oznajmia, że na uchwałę Wys. Sejmu w sprawie hołdu dla J. Św. Papeża Piusa X. otrzymał od JEm. Kardynała Merry del Val następującą odpowiedź:

„Summus pontifex effusa vota et caritatis filialis pignora laetato gratiam ex animo agit, simul coelestium munerum auspiciis testemque benivolentiae suae benedictionem apostolicam peramanter impertit.

Card. Merry del Val“.

Izba przystępuje do porządku dziennego, którego punktem pierwszym jest:

Pierwsze czytanie dodatkowego sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie zezwolenia Reprezentacyi powiatowej w Białej na zaciągnięcie imieniem powiatu pożyczki na pokrycie połowy kosztów budowy szpitala w Białej.

Sprawozdawca p. Wereszczyński wnosi o przekazanie tego przedłożenia komisji administracyjnej.

Izba bez rozprawy uchwała powyższy wniosek.

Następuje:

Pierwsze czytanie wniosku posłów Lea, Battaglii i Rutowskiego z projektem ustawy zmieniającej postanowienia §§. 3., 4., 6., 11. i 12. statutu krajowego i z projektem ordynacyi wyborczej sejmowej.

Przemawia p. Leo uzasadniając swój wniosek, a pod względem formalnym wnosi na odesłanie tego wniosku do komisji reformy wyborczej.

Izba bez rozprawy uchwała powyższy wniosek.

Następuje:

Dalszy ciąg rozprawy nad sprawozdaniem komisji sanitarnej o sprawozdaniu Departamentu V-go Wydziału krajowego za czas od 1. grudnia 1906 do 15. maja 1908.

Marszałek oznajmia, że do głosu zapisanym są, po zamknięciu rozprawy ogólnej, p. p. Tracz, Cipser, Myroniuk-Zajaczuk, Senyk, Sandulak, Jabłoński, Styła, Tertil, T. Staruch i Skwarko.

Przemawia członek Wydziału krajowego p. Onyszkiewicz.

Przemawia p. Tracz.

Przemawia p. Cipser.

Przemawia p. Myroniuk-Zajaczuk i stawia następującą rezolucję:

Wzywa się c. k. Rząd, ażeby z wszelką energią zwalczał zastraszające szerzenie się chorób wenerycznych w kraju — przez ustanowienie osobnych lekarzy — specjalistów dla miejscowości nawiedzonych straszną tą chorobą i urządzenie szpitali czasowych dla wenerycznie chorych w powiatach, gdzie choroby weneryczne przyjęły szczególne rozmiary.

Przemawia p. Sandulak i stawia następującą rezolucję:

I. Wzywa się Wydział krajowy do skuteczniejszego zwalczania chorób płciowych, w szczególności syfilisu w Huculszczyźnie, przez zwiększenie lekarskiej siły i stwierdzenie sanitarnych stosunków panujących pod tym względem między szerokimi warstwami ludności podkarpackich okolic.

II. Wzywa się Wydział krajowy, aby porobił kroki koło przeprowadzenia statystyki co do odżywiania się wiejskiej dlatwy szkolnej i używania przez nią alkoholycznych napoi.

Marszałek wzywa zapisanych do głosu posłów do wyboru mowców generalnych.

Przemawia p. Tertil i wnosi by wszyscy zapisani do głosu mowcy przemawiali.

Izba bez rozprawy uchwała wniosek p. Tertila, by wszyscy zapisani do głosu mowcy przemawiali.

Przemawia zapisany do głosu p. Senyk i stawia następującą rezolucję:

Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w jak najkrótszym czasie urządził stację we Lwowie dla leczenia surowicą chorych wskutek pokąsania przez wściekłe psy i inne zwierzęta.

Przemawia zapisany do głosu p. Jabłoński.

Przemawia p. Styła i stawia następującą rezolucję :

12. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby z braku egzaminowanych akuserek uwzględnił fankeye babek wiejskich, mających praktykę przy porodach i nie karał ich tak skwapliwie za te czynności.

Przemawia p. Tertil i stawia następującą rezolucję :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

P. leca się Wydziałowi krajowemu, aby wziął pod rozagę ustanowienie przy Wydziale krajowym osobnego organu dla spraw zdrojowisk i uzdziejowisk krajowych i stosowne wnioski przedłożył Sejmowi na najbliższej sesyi.

Przemawia p. T. Staruch.

Przemawia p. Skwarko.

Przemawia p. Michałowski dla sprostowania faktów.

Przemawia p. Senyk dla sprostowania faktów.

Przemawia p. Merunowicz i zapowiada rezolucję.

Przemawia p. sprawozdawca.

Izba przystępuje do rozprawy szczegółowej.

Marszałek oznajmia, że prócz zgłoszonych rezolucyj jest tylko poprawka do wniosku 11. komisji i zapytuje, czy do innych wniosków komisji żąda kto głosu.

P. Stojalowski zgłasza się do głosu do wniosku 8. komisji.

Sprawozdawca czyta :

1. Przyjmuje się sprawozdanie Departamentu V. i sprawozdanie p. Inspektora szpitali do wiadomości.

2. Wzywa się c. k. Rząd, aby umożliwił krajowi wydatną pomocą finansową budowę zakładu położniczego w Krakowie i po-

leca się Wydziałowi krajowemu, aby przeprowadził rokowania z c. k. Rżadem co do udziału w kosztach, a wynik tych rokowań aby przedstawił wraz z wnioskami Wysokiemu Sejmowi na najbliższej sesyi.

3. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby dołożył wszelkich starań w celu doprowadzenia do skutku budowy pawilonu dla chorych zakaźnych przy szpitalu lwowskim.

4. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby dołożył wszelkich starań w celu przyspieszenia budowy pawilonu dla chorych wenerycznych przy szpitalu w Stryju.

5. Poleca się Wydziałowi krajowemu ustanowienie w łonie Departamentu zawodowej lekarskiej kontroli nad działalnością lekarzy okręgowych.

6. Poleca się Wydziałowi krajowemu przedłożenie na najbliższej sesyi wniosków co do kontroli nad używaną odzieżą.

7. Poleca się Wydziałowi krajowemu zbadanie kwestyi poruszonej przez wydział lekarski lwowski, a dotyczącej oddziału obserwacyjnego dla chorych umysłowo w szpitalu lwowskim, w porozumieniu z wydziałem lekarskim i postawienie w tej sprawie wniosków na najbliższej sesyi.

Izba bez rozprawy uchwała wnioski 1—7 komisji.

Sprawozdawca czyta :

8. Poleca się Wydziałowi krajowemu zwołanie ankiety w celu zastanowienia się nad sposobami zaopatrzenia kraju w zdrową wodę.

Przemawia p. Stojalowski i stawia następującą poprawkę w miejsce wniosku 8. komisji.

1. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby polecił lekarzom okręgowym, aby zbadali w swoich okręgach sanitarnych stan wody w poszczególnych miejscowościach, a porozumiał się z c. k. Namiestnictwem, aby to samo polecił lekarzom powiatowym

i na podstawie tych sprawozdań przedłożył Sejmowi wykaz stanu zdrowotności i obfitości wód w kraju.

Izba popiera poprawkę p. Stojałowskiego.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca.

P. Stojałowski oznajmia, że godzi się na 8. wniosek komisji, a poprawkę swą zgłasza jako osobną rezolucję.

Izba uchwała wniosek 8. komisji.

Sprawozdawca czyta :

9. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby na najbliższej sesji sejmowej przedłożył wnioski radykalnej rzeczowej rekonstrukcji szpitala krakowskiego.

10. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby zbadał powody, dla których w służbie krajowej objawia się brak lekarzy.

Izba bez rozprawy i łącznie uchwała wniosek 9. i 10. komisji.

Sprawozdawca czyta :

11. Poleca się Wydziałowi krajowemu opracowanie i przedłożenie na jednej z najbliższych sesji planu organizacji niższej służby szpitalnej.

Marszałek otwiera rozprawę i odczytuje następującą poprawkę p. Bandrowskiego: po słowach „służby szpitalnej“ dodać „z uwzględnieniem, by służba szpitalna była zależną od odpowiedzialnego kierownictwa szpitali“.

Izba popiera poprawkę p. Bandrowskiego.

Marszałek odczytuje następującą poprawkę p. Jabłońskiego: dodać słowa „tak w szpitalach krajowych jak prowincjonalnych“.

Izba popiera tę poprawkę.

Po zamknięciu rozprawy p. sprawozdawca przyjmuje te poprawki pp. Bandrowskiego i Jabłońskiego.

Izba uchwała wniosek 11. komisji wraz z poprawkami pp. Bandrowskiego i Jabłońskiego, przyjętymi przez p. sprawozdawcę.

Marszałek odczytuje następującą rezolucję p. Tracza:

„Wzywa się Wydział krajowy, aby w szpitalach krajowych i powiatowych zatrudniał przy usłudze chorych także służebnice grecko-katolickiego obrządku“.

Izba popiera tę rezolucję p. Tracza.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i przyjmuje tę rezolucję p. Tracza.

Izba uchwała tę rezolucję p. Tracza.

Marszałek odczytuje następującą rezolucję p. Myroniuka-Zajaczuka.

„Wzywa się c. k. Rząd, ażeby z wszelką energią zwalczał zastraszające szerzenie się chorób wenerycznych w kraju — przez ustanowienie osobnych lekarzy-specjalistów dla miejscowości nawiedzonych straszłą tą chorobą i urządzenie szpitali czasowych dla wenerycznie chorych w powiatach, gdzie choroby weneryczne przyjęły szczególne rozmiary“.

Izba popiera tę rezolucję p. Myroniuka-Zajaczuka.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca.

Izba uchwała rezolucję powyższą p. Myroniuka-Zajaczuka.

Marszałek czyta następujące rezolucje p. Sandulaka:

I. Wzywa się Wydział krajowy do skuteczniejszego zwalczania chorób płciowych, w szczególności syfilisu w Huculszczyźnie, przez zwiększenie lekarskich sił i stwierdzenie sanitarnych stosunków panujących pod tym względem między szerokimi warstwami ludności podkarpackich okolic.

II. Wzywa się Wydział krajowy, aby porobił kroki koło przeprowadzenia staty-

styki co do odżywiania się wiejskiej dziatwy szkolnej i używania przez nią alkoholicznych napoi.

Przemawia p. Sandulak i oznajmia, że cofa swą 1. rezolucję.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i przyjmuje drugą rezolucję p. Sandulaka, którą Izba uchwala

Marszałek odczytuje następującą rezolucję p. Senyka:

„Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w jak najkrótszym czasie urządził staecę we Lwowie dla leczenia surowicą chorych wskutek pokąsania przez wściekłe psy i inne zwierzęta“.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i przyjmuje rezolucję p. Senyka, którą Izba uchwala.

Marszałek odczytuje następującą rezolucję p. Baudrowskiego:

Poleca się Wydziałowi krajowemu zwołanie ankiety w celu zastanowienia się nad programem zadań, które systematycznie należy podjąć w celu poprawy zdrowotnych stosunków naszego kraju.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i przyjmuje rezolucję p. Baudrowskiego, którą Izba uchwala.

Marszałek odczytuje następujące rezolucje p. Dumki:

Wzywa c. k. Rząd, ażeby jak najrychlej i z całą energią przystąpił do zwalczania epidemii trachomy (egipskiego zapalenia oczu), grasującej z zastraszającą siłą na Podolu, a osobliwie w powiatach tarnopolskim, zbarazkim i skałackim między włościanstwem, a niemniej w miastach tych powiatów między młodzieżą szkolną — a w szczególności:

1) ażeby w te powiaty wysłał większą liczbę lekarzy specjalistów i przy ich pomocy zarządził rewizję chorych,

2) ażeby w miejscach, gdzie choroba ta w znacznym zakresie i z wielką siłą panuje, pozotawił lekarza stale przynajmniej na kilka miesięcy.

3) ażeby w miastach przeprowadził rewizję u młodzieży szkolnej, w warsztatach i internatach,

4) ażeby w szpitalach zarządził separowanie chorych na trachomę i nie wypuszczał ich aż po zupełnem wyleczeniu,

5) ażeby drukowanymi przepisami w obu krajowych językach, jak również u stnemi pouczeniami po kościołach i szkołach ponczył ogół, jak ma zachować się wobec tej epidemii znej choroby.

Przemawia p. Bernadzikowski i stawia formalny wniosek o odesłanie tych rezolucyj p. Dumki do komisji sanitarnej.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i przyjmuje formalny wniosek p. Bernadzikowskiego o odesłanie rezolucyj p. Dumki do komisji sanitarnej.

Izba uchwala wniosek formalny p. Bernadzikowskiego o odesłanie rezolucyj p. Dumki do komisji sanitarnej.

Marszałek odczytuje następującą rezolucję p. Styły:

Sejm wzywa c. k. Rząd aby z braku egzaminowanych akuszerok uwzględnił funkcyę babek wiejskich, mających praktykę przy porodach i nie karał ich tak skwapliwie za te czynności.

Przemawia p. Stojalowski.

Przemawia p. Styła.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca.

Izba uchwala powyższą rezolucję p. Styły.

Marszałek czyta następującą rezolucję p. Tertila.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby wziął pod rozagę ustanowienie przy Wydziale krajowym osobnego organu dla spraw zdrojowisk i uzdziejowisk krajowych i stosowne wnioski przedłożył Sejmowi na najbliższej sesyi.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i wnosi o odesłanie rezolucyi p. Tertila do komisji sanitarnej z poleceniem przedłożenia sprawozdania w tym przedmiocie jeszcze w ciągu obecnej sesyi sejmowej.

Izba uchwała powyższy formalny wniosek p. sprawozdawcy, t. j. odesłanie rezolucyi p. Tertila do komisji sanitarnej z poleceniem zdania sprawy na obecnej sesyi.

Marszałek odczytuje następującą rezolucyę p. Stojalowskiego:

Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby polecił lekarzom okręgowym, aby zbadali w swoich okręgach sanitarnych stan wody w poszczególnych miejscowościach, a porozumiawszy się z c. k. Namiestnictwem, aby to samo polecił lekarzom powiatowym i na podstawie tych sprawozdań przedłożył Sejmowi wykaz stanu zdrowotności i obfitości wód w kraju.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca.

Izba uchwała rezolucyę p. Stojalowskiego.

Marszałek odczytuje następującą rezolucyę p. Merunowicza:

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby wziął pod rozagę sprawę usuwania o ile możliwości nieuleczalnych paralityków i matoleków z krajowych szpitali dla obłąkanych i zapewnienia im w inny sposób przytułku i opieki, a sprawozdanie w tym przedmiocie, wraz z odpowiednimi wnioskami, ażeby przedłożył Sejmowi w najbliższej sesyi.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i przyjmuje rezolucyę p. Merunowicza, którą Izba uchwała.

Marszałek odczytuje następującą rezolucyę p. Maryewskiego:

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby zbadal sprawę założenia z funduszów krajowych 2 lecznic ludowych dla gruźliczo słabych i zdał na najbliższej sesyi sprawozdanie tak pod względem kosztów połączonych ze założeniem tych instytucyi, jak i opinii kół zawodowych lekarskich o ich użyteczności.

Po zamknięciu rozprawy p. sprawozdawca oznajmia, że przyjmuje tę rezolucyę p. Maryewskiego, którą Izba uchwała.

Marszałek odczytuje następującą rezolucyę p. E. hr. Mycielskiego.

Wzywa się Wydział krajowy, aby zmienił §. 96. instrukcyi do ustawy szpitalnej z 28. lipca 1897 Dz. ust. kraj. Nr. 47 w tym kierunku, aby w razie zaszłej śmierci winien był Zarząd szpitala prócz Zwierzchności gminy, sądu i władzy natychmiast uwiadomić telegraficznie najbliższego czlonka rodziny zmarłego.

Przemawia p. Stojalowski i stawia poprawkę, aby dodać na końcu tej rezolucyi słowa „za zwrotem kosztów“.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca.

Izba uchwała rezolucyę p. E. hr. Mycielskiego.

Przemawia p. Stojalowski i cofa swą poprawkę.

Marszałek odczytuje następujące rezolucye p. Kurowca.

1. Wzywa się c. k. Rząd, aby jak najrychlej uzupełnił Wydział lekarski lwowski brakującymi klinikami, a w szczególności kliniką psychiatryczną.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu zwołanie ankiety w celu zastanowienia się nad asanacyą kraju, a w szczególności nad osuszeniem malaryjnych terenów i nad kanalizacyą miast i miasteczek.

Po zamknięciu rozprawy przemawia p. sprawozdawca i przyjmuje te rezolucje obydwie p. Kurowca, które Izba uchwała.

Marszałek odczytuje następującą rezolucję p. Hanczakowskiego:

12. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby ze względu na stan rzeczy w Zakładzie kulparkowskim, przedstawiony przez inspektora szpitali krajowych w jego sprawozdaniu z marca 1908, załatwił przychylnie wszystkie przedłożone przez niego w tem sprawozdaniu wnioski, zmierzające do usunięcia wadliwości w rzeczonym zakładzie istniejące.

Przemawia p. Jabłoński wnosi o przejście do porządku dziennego nad tą rezolucją p. Hanczakowskiego.

Przemawia p. Hanczakowski i stawia poprawkę, względnie zmienia swą rezolucję o tyle, że wnosi, by zamiast słów „poleca się Wydziałowi krajowemu“ umieścić w rezolucyi słowa: „wziął pod rozwagę“.

Przemawia p. Wasung.

Przemawia członek Wydziału krajowego p. Onyszkiewicz.

Przemawia p. Hanczakowski i oznajmia, że cofa swą rezolucję.

Marszałek zarządza odczytanie następującego nagłego wniosku p. T. Starucha.

Sekretarz p. Skwarko czyta:

Wniosek nagły

posła Tymoteusza Starucha i Antoniego Starucha i tow. w sprawie klęsk elementarnych zdziałanych przez śnieg i mróz.

Jakby przyroda uwzięła się tego roku i gdzie tyle klęsk elementarnych, które dotknęły tego roku wyłącznie biednych gospodarzy, upadł śnieg w tych dniach i po cisnął mróz, podczas gdy przeważnie w górach wszystkie kartofle, kapusta i jarzyna w ogrodach została śniegiem przywalona i mrozem zniszczona, a kiedy ten śnieg nie

zginie, to biedny naród czeka głodowa śmierć, ponieważ nasz włościanin ma za swoją główną podstawę pożywienia kartofle i kapustę i po tych rozlicznych tegorocznych szkodach miał chłop jeszcze jaką taką nadzieję na te dwa rodzaje swego pożywienia, a tak i tę nadzieję teraz śnieg i mróz zniszczył.

Dlatego stawiają podpisani nagły wniosek:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się c. k. Rząd, aby natychmiast sprawdził te szkody, wyrządzone przez śnieg i mróz i udzielił odpowiedniej zapomogi dla pocierpalych na zakupno kartofli i kapusty.

2. Upoważnia się Wydział krajowy do wyasygnowania z funduszów krajowych na ten cel zapomogi.

Wnioskodawcy:

T. Staruch, A. Staruch.

Dumka, Sandulak, Kurowiec, Skwarko, Kiweluk, Winniczuk, Sodomora, Szwed, Ma-kuch, Jampolski, Krężel, Bernadzikowski, Cieluch, Witos, Styła.

Marszałek udziela głosu p. T. Staruchowi dla uzasadnienia nagłości tego wniosku.

P. T. Staruch uzasadnia nagłość tego wniosku, którą Izba bez rozprawy uchwała.

Następnie p. T. Staruch wnosi pod względem formalnym o przekazanie tego wniosku Namiestnictwu i Wydziałowi krajowemu.

Marszałek wyjaśnia, że nie może takiego formalnego wniosku poddać pod głosowanie.

P. T. Staruch wnosi o odesłanie jego wniosku nagłego do Wydziału krajowego jako komisji, Izba zaś bez rozprawy uchwała przekazanie tego wniosku nagłego Wydziałowi krajowemu jako komisji.

Marszałek naznacza następne posiedzenie na dzień 23. października 1908 godzinę 10. przed południem i odczytuje porządek dzienny następnego posiedzenia.

Przemawia p. Stojalowski w sprawie porządku dziennego odczytanego przez Marszałka.

Marszałek udziela wyjaśnienia w tej sprawie.

Przemawia ponownie p. Stojalowski w powyższej sprawie, poczem Marszałek udziela ponownie wyjaśnienia i zamyka posiedzenie.

Koniec posiedzenia go lżina 3. minut 53 po południu.

Marszałek krajowy:

Stanisław Badeni, w. r.

Sekretarze:

Mieczysław Urbański, w. r.

Stanisław Henryk Badeni, w. r.